

OSVRTI

In memoriam

STJEPAN VEKARIĆ
(1917–1991)

Više od četrdeset godina kap. Stjepan Vekarić bio je na posve izuzetan način vezan s morem i našom pomorskom tradicijom. Podrijetlom Pelječanin iz mjesta Orebić, i obitelji usmjerene još prije više stoljeća na more i pomorstvo, kap. Vekarić rodio se u Trogiru a stasao u Dubrovniku, opet dakle u sredinama snažno obilježenim ritmom primorskog i pomorskog života. Djetinjstvo ispunjeno pričama o dalekim zemljama, obasjano olujama dalekih mora, u čijim su se dubinama utapljali preci i rođaci, nestajali brodovi što su nosili imena domaćih svetaca zaštitnika i sjećanja umirovljenih pomoraca – sve je to živjelo i trajalo u svijesti kap. Vekarića i zasigurno odredilo njegovu pomorsku edukaciju, potičući ga da istražuje, da piše i stvara na tom području.

Posvetivši se ozbiljno istraživanjima povijesti našeg pomorstva i općenito života vezanog za more, krajem četrdesetih godina, kap Vekarić ostao je do gotovo posljednjih dana svoga života odan svom poslu, marljivo bilježeći iz arhivskih serija svaki podatak koji je mogao upotrijebiti, slažući veliki mozaik našeg, napose dubrovačkog i pelješkog pomorstva.

Stjepan Vekarić ostavio je zapise i radove koji govore o zadarskim, splitskim, šibenskim, kotorskim, korčulanskim, hvarskim, rapskim i peraštanskim pomorcima, i o tim gradovima kao pomorskim središtima. Ali je ipak ostao trajno vezan ponajviše za dubrovačko i u okviru njega, za pelješko pomorstvo.

Proučavajući tradiciju pomorskog života peljeških naselja, Vekarić prati sve razloge i motive koji su vjekovima upućivali Pelješ-

ćane na more: od ribarskog zanata na koji su bili upućeni jednostavnom logikom života uz more pa do razloga koji su ih vodili da se sve više i dalje otisnu na pučinu, prouzročenih administrativnim momentima, ali i povoljnim prilikama za pomorsku trgovinu.

Vekarić je zabilježio sve tipove dubrovačkih i napose peljeških plovila, od ribarskih barčica (šionica, svičarica, sardelara, jarmenica), preko većih bastašica i bracara sve do pelješke trgovačke flote (pelješke fregate i gripovi) i najvećih galeona i fregatona.

Najbolji Vekarićevi radovi vezani su uz pelješke jedrenjake za dugu plovidbu. Impresioniran 700-godišnjim razdobljem »vladavine« jedra u dugoj plovidbi, Vekarić se ponajviše bavi tzv. čistim jedrenjakom (bez upotrebe vesala) koji je na dubrovačkom području u upotrebi još od 13. stoljeća. Od prvih nesređenih vijesti u 13. stoljeću, pa od 14. stoljeća u kojem je moguće pratiti postupni razvoj dubrovačke trgovačke flote, kap. Vekarić minucioznim snimanjem arhivskih serija i temeljitom znanstvenom akribijom bilježi svaki pa i najmanji nagovještaj, svaku i najmanju zabilješku drevnih notara iz koje je bilo moguće slijedom i vezivanjem činjenica ožvjeti povijesni kontinuitet dubrovačke i pelješke flote i ulogu jedrenjaka u dugoj plovidbi. U bogatom dubrovačkom arhivu (ali i u drugim arhivima naših primorskih gradova, kao i u arhivima susjedne Italije, poglavito u Veneciji), Vekarić ponajviše koristi informacije zapisa dubrovačke kancelarije, notarskih zapisa i testamenata. Prema prodajnim ugovorima, zabilješkama

prigodom zapljena, popisima posada, ugovorima o popravcima jedrenjaka i narudžbama za njihovu gradnju, zapisima o unajmljivanju brodova i subvencioniranju njihove izgradnje, Vekarić donosi vijesti o gradnji dubrovačkih i peljeških jedrenjaka, o majstorima brodogradnje, o nabavi materijala i brodskoj opremi, o ugovorima gradnje i dimenzijama brodova, ali i o kupovinama već gotovih brodova kad domaća brodogradilišta nisu bila u stanju izvršiti narudžbe. Arhivska proučavanja kap. Vekarića daju nam informacije o vlasnicima, zapovjednicima i kapetanima, ali često puta i o običnim mornarima. On je proučio svijet pomorskog života, iznoseći podatke o obvezama i dužnostima posade jedrenjaka, život i prilike na moru vezane uz nabavu hrane i namirnica, uz svađe, pa i oštrije sukobe, te kazne od bičevanja i zatvora do zapljene imovine, ali i uz pjesmu i lijericu, zabavu na kopnu i put prema rodnoj obali pun čeznuća.

Brodolomi kao najtragičniji aspekt pomorstva, gubici brodova i posada bili su snažan poticaj da kap. Vekarić objavi i brojne podatke o stradanjima peljeških i dubrovačkih brodova, osobito u 19. stoljeću.

Vekarić piše i o »Pelješkom pomorskom društvu« osnovanom u Orebićima 1865. godine te o strahovitom potresu što ga je,

stoljećima usađivanom vjerom u jedrenjake, doživjelo pelješko brodarstvo zatečeno pojavom parobroda.

Gotovo do pred samu smrt Stjepan Vekarić je, premda već sedamdesetogodišnjak, svakodnevno istraživao dubrovačku pomorsku povijest služeći se golemim arhivskim serijama u dubrovačkom arhivu. Sudbina je htjela da je upravo brodom otišao na put bez povratka skršen teškom bolešću i uznemirujućim vijestima o ratnom stradanju drage mu obale. Ostavio je sedam knjiga, među kojima je »Pelješki jedrenjaci« (Split 1960) zaglavni kamen u povijesti pelješkog pomorstva, brojne enciklopedijske jedinice (kao dugogodišnji suradnik Pomorske enciklopedije i urednik struke Brodarstvo) i više od stotinu radova koje je objavljivao u različitim pomorskim časopisima i znanstvenim publikacijama: Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku, zbornik Dubrovačko pomorstvo, Pelješki zbornik, Adriatica maritima itd.

Veliki trud, ljubav i istraživačka strpljivost što ih je Stjepan Vekarić uložio u proučavanje pelješkog pomorstva ostali su ne samo kao trajna uspomena na njega, već i kao dragocjeni doprinos općoj povijesti hrvatskog pomorstva.

Slavica Stojan

STARIIA HRVATSKA KNJIŽEVNOST I EUROPSKA ISKUSTVA (Frano Čale, Usporedbe i tumačenja, Matica hrvatska – Ogranak Dubrovnik, Dubrovnik 1991)

Najnoviju zbirku od petnaest eseja iz starije hrvatske književnosti naslovio je autor, prema svom osnovnom poticaju, Usporedbe i tumačenja. Odabrane teme iz hrvatske književne baštine i hrvatske kazališne tradicije sagledava autor imajući na umu prije svega duhovnu srodnost s talijanskim književnim i kulturnim ozračjem. Riječ je, dakle, o književnim komparacijama i analogijama, ali ne i o pukom utvrđivanju prisutnosti talijanske i općenito romanske kulture u hrvatskoj sredini.

I u ovoj će Čalinoj zbirci eseja biti zamjetno Držićevo mjesto i uloga, ne samo u relizacijama njegovih predstava na sceni, već i po pitanju njegova jezika, u daljnjem otkrivanju Držićeva svijeta. Nove analogije i dodiri dodatno razjašnjaju njegov maniristički senzibilitet. I u primjeru ova četiri eseja posvećena njegovoj velikoj temi, Držiću, u knjizi Usporedbe i tumačenja Čale pristupa Držiću prije svega kao europskom piscu čija se misao podudara s europskom renesansnom filozofijom njegova vremena.